

verneur bij koninklijk besluit een aanwijzing te geven; zo ver wilde Wouters het niet laten komen: hij liet de rondzwervende vluchtelingen toe. De KNSM zorgde voor hun huisvesting en betaalde hun verblijf (de betrokkenen zijn in de loop van '41 en '42 door Amerikaans-Joodse hulporganisaties naar de Verenigde Staten overgebracht) – méér vluchtelingen zag men vooreerst nòch op Curaçao nòch in Suriname verschijnen, behalve dan dat op Curaçao welgeteld één Belgische vluchteling belandde.¹

Terzake ondernam Welter verder niets: eind juni stond vast dat hij er zich bij neerlegde dat noch op de Antillen, noch in Suriname Nederlandse vluchtelingen opgenomen zouden worden; daarmee aanvaardde hij de verantwoordelijkheid voor een beleid dat hijzelf, toen hij in '51 door de Enquêtecommissie verhoord werd, als 'inhumaan' zou karakteriseren.² Niet ten onrechte! Want dit beleid betekende dat de ondernemende van Vredenburg in Madrid en in Lissabon (ook daarheen begaf hij zich) voor de meeste vluchtelingen niets kon bereiken. Hij trok naar onbezet Frankrijk, stelde zich in Montauban, 50 km benoorden Toulouse, bij Sevenster op de hoogte van de situatie der vluchtelingen, op dat moment in totaal ruim tweeduizend, reisde weer naar Madrid, drong er eind juli in een telegram bij van Kleffens op aan, 'de hulp in te roepen van kapitaalkrachtige Joodse organisaties (in) Engeland en Amerika'³, en specificeerde begin augustus in een brief, dat, zo schatte hij, een miljoen dollar voldoende zou zijn om de ca. duizend 'arme Nederlandse Joden in onbezet Frankrijk' naar de Nieuwe Wereld over te brengen om hen daar met 'gemiddeld 1 000 dollar per gezin' in staat te stellen, 'een nieuw leven te beginnen'; wellicht konden sommige gezinnen in Suriname 'in de kleine landbouw of de citrusteelt' te werk gesteld worden.⁴ Van Kleffens gaf die suggesties aan zijn ambtgenoot van Boeyen door – inmiddels was namelijk bepaald dat de vluchtelingen-zorg, waarvoor van Lidth op eigen initiatief tot regeringscommissaris benoemd was, onder Binnenlandse Zaken zou ressorteren. Mede namens van Lidth antwoordde van Boeyen op 21 augustus dat, 'zodra de heer van Vredenburg terug is, . . . de departementen van buitenlandse zaken,

¹ Het op Curaçao ingezamelde bedrag van f 270 000 is na de oorlog afgestaan aan de oprichters van het Studentensanatorium te Laren; toen in '43 de mogelijkheid bestond, een groep van Jamaica gearriveerde Joodse vluchtelingen te helpen, werd van het geld geen gebruik gemaakt, 'daar', aldus een van de beheerders, 'een woordvoerder van die groep zulke hoge eisen stelde, dat met hem niet te praten viel.' (Interview met dr. Chr. Engels in de *Beurs- en Nieuwsberichten*, 7 okt. 1952, *Eng.*, punten l en m, gestenc. bijl. 467, p. 7). ² Getuige Welter, *Eng.*, dl. VI c, p. 919. ³ Telegram, 26 juli 1940, van van Vredenburg aan van Kleffens (*Eng.*, punten l en m, gestenc. bijl. 297). ⁴ Brief, 7 aug. 1940, a.v. (a.v.).